

УДК 346.0

DOI: <https://doi.org/10.33216/2218-5461/2024-47-1-305-321>

РЕФОРМУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Серєбряк С. В.

REFORMING ECONOMIC LEGISLATION UNDER MARTIAL LAW

Sieriebriak S. V.

Стаття присвячена питанням реформування законодавства у сфері правового регулювання господарських відносин в умовах дії правового режиму воєнного стану. Автором проаналізовано основні передумови для проведення оновлення господарського законодавства, а також різних видів викликів та загроз для національної безпеки в цілому та для економічної безпеки держави зокрема. У статті висвітлено проблему розмежування сфери дії Цивільного та Господарського кодексів України, а також питання щодо потенційних ризиків їхнього одночасного застосування до тих самих правовідносин. Доведено, що загострення тривалої дискусії між представниками цивільного та господарського права відбулося у зв'язку з ідеями реформування національного законодавства у сфері господарювання. В умовах повномасштабного вторгнення РФ на територію нашої держави, прогнозуючи потенційно досить складний період відновлення економічної системи держави після закінчення війни (який також може бути і досить тривалим) автором зроблено висновки, що найбільш оптимальним рішенням стало б запровадження спеціального режиму господарювання у різних його формах з метою відновлення та розвитку як економіки в цілому, так і окремих регіонів та галузей народного господарства. На підставі аналізу господарського законодавства, праць українських дослідників – спеціалістів у зазначеній сфері, фактичного становища суб'єктів господарювання в умовах застосування норм сучасного законодавства, а також у ретроспективі зроблено висновки про те, що реформування господарського законодавства проводилось постійно, з самого початку прийняття Господарського кодексу України. У статті наголошується, що більшість проведених господарсько-правових реформ містили фрагментарний характер та не мали довгострокового позитивного впливу на господарські відносини.

Автором зроблено однозначні висновки щодо необхідності доопрацювання концептуальних підвалин реформування господарського законодавства з метою зміни підходів до регулювання цілої низки правовідносин. Окреслено основні проблеми, які потрібно вирішити при реформуванні господарського законодавства. Передусім, це уникнення колізій всередині масиву нормативно-правових актів у сфері господарювання, уникнення множинності законодавчих актів, які регулюють одні й ті самі або подібні правовідносини, розмежування предметів правового регулювання господарського та цивільного права тощо.

Окремо акцентовано увагу на перспективи, загрози та виклики економічній безпеці держави та способи їх уникнення. Запропоновано створити власну унікальну методологію щодо визначення напрямків оновлення господарського законодавства з метою сприяння якнайшвидшому відновленню економічної системи у повоєнний період тощо.

Ключові слова: реформування; модернізація; господарські правовідносини; спеціальний режим господарювання; воєнний стан.

Висвітлення проблеми в загальному вигляді і її зв'язок із важливими науковими практичними завданнями. Впровадження правового режиму воєнного стану на території України поставило досить серйозні завдання перед державою як у сфері забезпечення національної безпеки, так і у сфері економічної безпеки держави. Нові виклики пов'язані із відсутністю в правовому полі ефективних механізмів правового регулювання функціонування економічної системи держави під час війни. Очевидно, це потребує оновлення підходів до розуміння самої сутності та ролі господарського законодавства і, передусім, Господарського кодексу України в контексті ефективності роботи економічної складової в умовах нових викликів та загроз існування держави.

Важливою складовою успішних реформ у будь-якій галузі законодавства є попереднє вивчення досвіду вже проведених реформ, практики застосування законодавства та ефективність правового впливу на ті або інші групи правовідносин. Також одним із пріоритетних завдань, яке постало сьогодні як перед державою в цілому, так і перед науковцями – це вивчення іноземного досвіду проведення реформ у сфері економіки з урахуванням особливостей відновлення саме повоєнної економіки, а також вивчення особливостей законодавчих новел у цей період.

Враховуючи той факт, що досвіду повномасштабних воєн в Європі немає за останні понад 70 років, то відповідно немає й адекватного правового регулювання повоєнних господарських відносин, а всі можливі варіанти виходу з економічної кризи (наприклад, План Маршала) вже є безнадійно застарілими. Саме тому, вивчивши досвід іноземних держав, які переживали процес відновлення економічної системи, все ж таки потрібно констатувати, що Україні доведеться виробляти власний, унікальний

план повоєнного відновлення держави в цілому і економічної системи зокрема. І розробляти передумови для втілення подібного масштабного плану потрібно вже зараз, під час війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення даної проблеми та на які спирається автор. Вагомий внесок у формування теоретико-методологічних та практичних аспектів забезпечення реформування господарського законодавства належить таким вченим, як: Р. П. Бойчук, О. М. Вінник, Д. В. Задихайло, О. Р. Зельдіна, В. К. Мамутов, О. П. Подцерковний, В. В. Резнікова, В. А. Устименко, В. С. Щербина, та ін. У їхніх роботах досліджені цілу низку теоретичних питань змісту та форм модернізації господарського законодавства на різних етапах його розвитку, так і проаналізовано окремі підгалузі господарського законодавства з точки зору ефективності їх правового регулювання, визначено основні напрямки державної політики у сфері господарювання, проведено розмежування предметів Господарського та Цивільного кодексів України, проаналізовано питання недоцільності скасування Господарського кодексу України тощо. Проблеми здійснення господарської діяльності у рамках спеціальних режимів господарювання висвітлено у наукових працях таких вчених: О. Анісімової, О. Зельдіної, О. Маричевої, В. Пили, В. Письмака, Г. Рум'янцевої, О. Сиволап, В. Устименка та ін. В їхніх роботах визначено важливість спеціальних господарських утворень за територіальною ознакою для стимулювання процесів регіонального розвитку, визначено специфіку процедури управління інвестиційною діяльністю підприємств у вільних економічних зонах та територіях пріоритетного розвитку, вивчені питання нормативно-правового, митного,

податкового регулювання, а також проблеми механізму правового регулювання діяльності в межах окремих спеціальних режимів господарювання.

Проблеми оновлення господарського законодавства відповідно до міжнародних стандартів зокрема до угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом вивчались такими вченими, як В.Б. Марченко, Є.В. Петров, Н. М. Дятленко, Н.М. Рябець та іншими. Однак на сьогодні ні на законодавчому, ні на науково-теоретичному рівнях немає розуміння основних підходів до переформатування господарського законодавства з урахуванням нових викликів та загроз з метою забезпечення економічної безпеки нашої держави.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Низка вчених (як юристів, так і економістів) займалися дослідженням проблем розвитку господарського законодавства і в умовах активної інтеграції до Європейської спільноти та зближення українського законодавства із законодавством ЄС, проблем співвідношення та розмежування цивільних та господарських правовідносин, а також визначення предмету правового регулювання Цивільного та Господарського кодексів. Досить небагато вчених займалися вивченням питання забезпечення економічної безпеки держави та іншими не менш важливими проблемами. Проте ті виклики для законодавця в контексті підтримки економічної системи держави, які виникли в умовах повномасштабної війни, детально не було вивчено. Сам по собі спеціальний режим господарювання в умовах воєнного стану був опрацьований суто теоретично, не було реальних даних чи потреб, на які б можливо було спиратись при його закріпленні у Господарському кодексі України. Безумовно більш поглибленого вивчення вимагають

питання подальшого розвитку господарського законодавства в умовах війни. На сьогодні перед науковцями стоїть завдання проаналізувати нові реалії функціонування національної економічної системи та надати свої обґрунтовані відповіді щодо подальших перспектив розвитку господарського законодавства з урахуванням потенційних (та реальних) викликів та загроз. Ці питання ще не були розкриті в працях вчених.

Формулювання цілей та завдань статті. Метою цієї статті є аналіз та розробка пропозицій щодо вдосконалення механізму правового регулювання функціонування економічної системи в умовах воєнного стану, а також визначення правових засобів підтримки суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану в контексті забезпечення економічної безпеки держави. До основних завдань цієї статті слід віднести: 1) аналіз наукових досліджень в галузі реформування господарського законодавства; 2) опрацювання позицій вчених щодо визначення стратегій забезпечення економічної безпеки держави; 3) дослідження шляхів концептуального переосмислення підходів до правового регулювання функціонування економіки держави в умовах дії воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Реформування загальних підвалин господарського законодавства відповідно до міжнародних стандартів, зокрема до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом в умовах укріплення правової держави – це одне з надважливих завдань, яке постало як перед законодавцем, так і перед науковцями – фахівцями у сфері господарського права

Загальновідомо, що з самого часу прийняття Господарського кодексу України у

2003 році як своєрідної економічної конституції України окремі норми Господарського кодексу потребують оновлення, а в деяких випадках – і повного перегляду підходів до правового регулювання окремих видів господарських відносин.

Хоча Господарський кодекс України [1] містить загальні положення регулювання господарських відносин, різні види господарських відносин регулюються іншими нормативно-правовими актами, які містять багато колізій, невідповідностей, суперечностей і подекуди взагалі не відповідають меті прийняття.

Варто зауважити, що саме господарська діяльність як серйозний рушій економіки держави має велике значення і для більш глибокого включення України в інтеграційні процеси, позиціонування себе як держави, яка має що запропонувати у сфері міжнародного ринку товарів, робіт та послуг.

В цілому, хоча господарське законодавство є досить розгалуженою системою нормативно-правових актів, які охоплюють своїм регулюючим впливом досить широку сферу економічних відносин, проте в окремих випадках воно не відповідає європейським стандартам. Підписання Україною Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27.06.2014 р. поставило на одне із чільних місць задачу щодо визначення цілей, засобів та організаційно-правового механізму модернізації українського законодавства з правом Євросоюзу. Цілком логічно визначити за основну мету модернізації господарського законодавства створення в Україні достатньо уніфікованого правового середовища для всіх суб'єктів ринкових відносин України та країн Євросоюзу [2, с. 61].

Прийняття у 2003 році Господарського кодексу України створило підвалини для створення системи правового регулювання договірних відносин у сфері господарювання на більш високому рівні. Відповідно виник новий етап наукових досліджень у сфері господарського права, спрямованих на модернізацію законодавства як у цих, так і в інших сферах. Проте ні його ухвалення, ні сама кодифікація, ні процес удосконалення законодавства не завершується.

Безумовно що однією із важливих цілей здійснення правової реформи в Україні на сучасному етапі є зменшення колізійності законодавства. Оскільки сам процес становлення системи господарського законодавства України супроводжувався значними проблемами як соціально-політичного, так і економічного характеру. А також під постійним гнітом наукових дискусій навколо доцільності прийняття Господарського кодексу України поміж господарників та цивілістів. При цьому ухвалення законодавчих актів відбувалось з одночасним існуванням цілого масиву застарілого радянського законодавства, при цьому також переважаючими були очевидно неефективні концепції щодо регулювання того чи іншого виду господарської діяльності: фактично в ситуація невизначеності щодо концепції побудови ринкової економіки в Україні. Це зумовило і відсутність чіткої та однозначної позиції законодавця у процесі розробки та прийняття законопроектів, що регулюють господарські правовідносини.

Саме через це найгострішою та найактуальнішою проблемою модернізації господарського законодавства є все ж таки питання оновлення та доповнення положень саме основоположного акта у системі господарського законодавства – Господарського кодексу України.

Окрім цього, аналіз досвіду застосування законодавства у сфері господарської

діяльності на прикладі матеріалів судової практики (як мінімум) свідчить про необхідність вирішення таких завдань, як: 1) узгодження кодифікованих і некодифікованих норм; 2) подолання множинності актів; 3) обрання такої форми вдосконалення змісту та форми господарського законодавства [3, с. 211].

У 1991 році Україна був взятий курс на побудову правової держави і саме цей факт поставив вимогу кардинального реформування усіх сфер суспільного державного життя. Як справедливо зауважує С. П. Погребняк, це вимагає ґрунтовного та всебічного дослідження суперечностей що існують в суспільстві а особливо колізії що виникають у відносинах, врегульованих правом [4, с. 2].

Отже, пріоритетним напрямком реформування системи господарського законодавства в розрізі міжнародної інтеграції Української держави повинна стати саме адаптація законодавства відповідно до законодавства Європейського Союзу. При цьому важливим є урахування досвіду європейських держав у формуванні власної нормативно-правової бази у сфері господарювання.

Як справедливо зауважують окремі науковці, до основних передумов вдосконалення господарського законодавства слід віднести такі [5, с. 181]:

По-перше, господарське законодавство містить цілу низку прогалин, неточностей, колізій, застарілих норм, норм, які просто не працюють, бо немає ефективного механізму їх реалізації. Зокрема, самі норми Господарського кодексу України містять в собі колізії. А також досить часто по-різному регулюються ті самі питання Господарським та Цивільним кодексами України.

Одним із яскравих прикладів є розуміння поняття «неустойка». В українському законодавстві ЦК України визначає поняття

неустойки як забезпечення виконання зобов'язання. Натомість ГК України надає загальне поняття штрафних санкцій. ЦК України (ст. ст. 549–551) неустойкою (штрафом, пенею) визначає грошову суму або інше майно, яке боржник повинен передати кредиторі у разі порушення боржником зобов'язання [6]. ГК України (ст. ст. 230–234) штрафними санкціями визнає господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання [1]. При цьому загальновідомо, що неустойка може існувати або у формі штрафу, або ж у формі пені. Що таке «неустойка» сама по собі відповідно до статті 230 ГК України незрозуміло. Відповідно до приписів Господарського кодексу України предметом неустойки є виключно грошова сума, а відповідно до норм Цивільного кодексу України предметом неустойки може бути і грошова сума, а також і інше майно.

Такі самі внутрішні колізії щодо визначення неустойки містяться і в ЦК України. Так, згідно зі статтею 549 ЦК неустойка існує або у формі штрафу, або у формі пені. Проте вже у п. 15 Прикінцевих та перехідних положень міститься інше розуміння неустойки, таке саме як і ГК України: «У разі прострочення позичальником у період дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України на всій території України з метою запобігання поширенню на території України коронавірусної хвороби COVID-19, або/та у тридцятиденний строк після дня завершення дії такого карантину виконання грошового зобов'язання за договором, відповідно до якого позичальнику було надано кредит (позику) банком або іншим кредитором (позикодавцем), позичальник звільняється від

обов'язків сплатити на користь кредитодавця (позикодавця) *неустойку, штраф, пеню* за таке прострочення (*виділено нами – С. Серебряк*).

Якщо аналізувати застосування неустойки порівняно до збитків, то в господарському законодавстві передбачено саме залікову неустойку (стаття 232 ГКУ), а згідно зі ст. 624 ЦКУ закріплено штрафну неустойку, яка дає право кредиторів стягнути неустойку, а також збитки в повному розмірі.

Такі самі розбіжності в регулюванні перевезень вантажів відповідно до приписів Господарського та Цивільного кодексів України. Так, статтею 307 ГК України визначаються права та обов'язки сторін за договором перевезення вантажів: «за договором перевезення вантажу одна сторона (перевізник) зобов'язується доставити ввірений їй другою стороною (вантажовідправником) вантаж до пункту призначення в установленій законодавством чи договором *строк* та видати його уповноваженій на одержання вантажу особі (вантажодержувачу), а вантажовідправник зобов'язується сплатити за перевезення вантажу встановлену плату» [1]. Договірне регулювання перевезення вантажів міститься і у Цивільному кодексі України. Зокрема, статтею 909 ЦК України передбачено: «За договором перевезення вантажу одна сторона (перевізник) зобов'язується доставити довірений їй другою стороною (відправником) вантаж до пункту призначення та видати його особі, яка має право на одержання вантажу (одержувачеві), а відправник зобов'язується сплатити за перевезення вантажу встановлену плату» [6]. Таким чином, в ЦК України «вилучено» таку важливу істотну умову, як *строк* доставки вантажу, що звісно ж є неприпустимим, оскільки спеціальні норми щодо перевезень вантажів містять граничні строки таких

перевезень. Зокрема, такі норми щодо залізничних перевезень містяться у Правилах обчислення термінів доставки вантажів [7].

І подібних «ляпів» у господарському та цивільному законодавстві досить і досить багато.

По-друге, це господарсько-правові відносини є досить швидкозмінюваними і це залежить, передусім, від темпів розвитку самої економічної системи, науково-технічного прогресу, появи нових технологій, нових видів договорів, міжнародного співробітництва і т.д. Саме тому всі ці зміни не вдається врахувати при ухваленні нормативно-правових актів у сфері господарювання.

Слід погодитись із В. В. Резніковою та В. С. Щербиною щодо того, що сучасний стан господарського законодавства характеризується цілою низкою проблем:

невпорядкованість і суперечливість підходів щодо визначення організаційно-правових форм господарювання, видів суб'єктів господарської (економічної) діяльності, наявність протиріч і прогалин у визначенні їх правового статусу, відсутність заохочень стосовно корпоративної соціальної відповідальності таких суб'єктів;

порушення розумного балансу у визначенні ступеня і меж участі органів державної влади і місцевого самоврядування в господарських (економічних) відносинах, неефективність управління підприємствами державного і комунального секторів економіки, недостатність економіко-правових стимулів для реалізації масштабних інфраструктурних проектів на засадах публічно-приватного партнерства, недосконалість підходів до надання державної допомоги суб'єктам господарювання, застосування окремих засобів державного регулювання та здійснення державного контролю і нагляду у сфері господарської (економічної) діяльності;

недосконалість порядку розгляду органами Антимонопольного комітету України справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, неповна відповідність системи контролю за допустимістю державної допомоги для конкуренції правовим актам Європейського Союзу;

недостатній рівень правового забезпечення використання майна при організації та здійсненні господарської (економічної) діяльності;

відсутність чітких системних правових положень щодо способів і правових форм комерціалізації прав інтелектуальної власності у сфері господарювання;

недосконалість правових засад ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності суб'єктів господарської (економічної) діяльності;

недостатня правова регламентація щодо укладання, виконання та припинення договорів у сфері господарської (економічної) діяльності;

відставання правового регулювання від наявної практики та тенденцій щодо цифровізації господарської (економічної) діяльності, використання у цій діяльності новітніх електронних та інших технологій, поширення електронної комерції, обігу криптовалют, впровадження смарт-контрактів тощо;

низький рівень забезпечення захисту прав і законних інтересів учасників господарських (економічних) відносин;

недосконалість положень щодо відповідальності за вчинення суб'єктами господарювання правопорушень окремих видів, часткова невідповідність потребам сьогодення переліку підстав такої відповідальності та санкцій за вчинення правопорушень у сфері господарювання;

надмірна зарегульованість і водночас наявність прогалин, протиріч у регулюванні

діяльності в окремих галузях і сферах економіки;

несприятливість правових умов для здійснення інноваційної, інвестиційної, зовнішньоекономічної діяльності, інтеграції України у світовий економічний простір;

суперечливе визначення спеціальних режимів господарювання (господарська (економічна) діяльність у Збройних Силах України, господарська (економічна) діяльність в умовах надзвичайного стану, проведення ООС тощо) [8].

Варто зауважити, що до цього додається фізична та фактична неможливість «наздогнати» швидкий розвиток та розповсюдження все нових видів господарської діяльності спробами їх врегулювати на законодавчому рівні. У даному випадку найкращим варіантом виходу із ситуації, на нашу думку, могло б стати правове моделювання: на підставі різного рівня соціологічних досліджень спрогнозувати (передбачити) виникнення нових видів господарських відносин та запропонувати адекватне правове регулювання ще до моменту їх розповсюдження. Такі методики застосовувались вже законодавцем на прикладі розробки законодавства про спеціальні економічні зони.

Також суттєво впливає на можливості модернізації законодавства у сфері правового регулювання господарських відносин, наприклад, повальна цифровізація сфери господарювання, завдяки якій сформувалась цифрова економіка: стали активно застосовуватись у господарській діяльності цифрові технології, з'явилися електронні товари та послуги, виникли нові суб'єкти господарювання шляхом створення та обміну цифровими активами, які протікають поза реальним світом та не мають фізичного носія (тобто стають віртуальними активами) на тлі розвитку Інтернету тощо [9, с. 78-79].

На сучасному етапі досить розповсюдженою тенденцією є виникнення нових видів суб'єктів господарювання, зокрема, уповноважені органи держави у сфері цифровізації (Міністерство цифрової інформації [10], наприклад), а також суб'єкти господарювання, які працюють у віртуальному середовищі з ознаками фізичної чи юридичної особи [11, с. 57-58]. Мова йде перш за все про «віртуальні» підприємства – група осіб зі змінним складом учасників (останні можуть бути як суб'єктами господарювання, так і пересічними громадянами без статусу суб'єкта підприємництва), що не має організаційної єдності як юридична особа. Зазвичай така група осіб використовує один (одні) електронний ресурс (ресурси) – Інтернет-магазин або торговельну Інтернет-платформу для здійснення електронної комерції, на учасників якої законодавець покладає низку обов'язків та відповідальність у разі їх порушення під час виконання обов'язків продавця [12;13].

По-третє, глобалізація економічного життя, поширення сфер діяльності транснаціональних компаній та промислово-фінансових груп, міжнародне співробітництво, участь України в міжнародних організаціях економічного спрямування.

Важливу роль у розвитку господарського законодавства відіграють транснаціональні корпорації та інші крупні підприємства у сфері господарювання на міжнародному ринкові товарів, робіт та послуг. Сьогодні в науці міжнародного права дискутується питання щодо визначення ТНК як суб'єктів міжнародного публічного права через їх надмірний вплив як на економічні системи різних держав світу, так і на політичні процеси в цих державах. І таких країн вже досить багато. При цьому варто зауважити, що такі корпорації приймають

безпосередню участь у глобальних питаннях перерозподілу міжнародних ринків, а також суттєво впливають на розвиток економік держав, куди «вливають» свої активи або мають сфери інтересів. В цілому капітал ТНК спричинив створення новітньої системи міжнародних відносин, що зумовила наддержавних інститутів управління. Слід констатувати: транснаціональні корпорації суттєво та постійно впливають на процеси глобалізації.

Експерти ООН у доповіді ЮНКТАД про ТНК дійшли висновку, що транснаціональні корпорації вторгаються у сфери, що завжди вважались галуззю державних інтересів. Водночас йдеться про стрімке прямування до повної інтеграції світової економіки, керівництво над яким здійснюють ТНК. Варто погодитись із окремими науковцями, які справедливо акцентують увагу на тому, що діяльність ТНК, безумовно, веде до інтеграції, інтернаціоналізації тільки в тих рамках та межах, які передбачають одержання максимального прибутку [14]. Переваги, які передбачають іноземні фірми, не вичерпуються кількісними показниками.

Так, до конкурентних переваг ТНК відносять володіння та доступ до природних ресурсів, капіталу та результатів НДДКР по всьому світу; горизонтальна диверсифікація в різні галузі або вертикальна інтеграція за технологічним принципом у рамках однієї галузі, що забезпечують економічну стабільність і фінансову стійкість ТНК; можливість вибору місця розміщення філій у різних країнах з урахуванням розмірів їх національних ринків, темпів економічного зростання, цін, доступності економічних ресурсів, а також політичної стабільності; низька вартість фінансових ресурсів завдяки ширшим можливостям їх залучення; економія на масштабах підприємства; доступ до кваліфікованих кадрів і багаті можливості з їх селекції. А до негативних проявів діяльності

ТНК відносяться такі: істотна або можлива монополізація локальних ринків; можливість диктувати свої умови не лише своїм конкурентам, але і цілим національним економікам, що несе загрозу їх національній безпеці; перенесення економічно брудних виробництв у найменш розвинені приймаючі країни; наростання тенденції до скорочення зайнятості на підприємствах ТНК [15, с. 26].

По-четверте, після проведення великих експериментів, зміни пріоритетних напрямків економічної політики нашої держави, вектор на приєднання до різного роду міжнародних економічних союзів з різноманітним правовим регулюванням.

Українською державою з самого початку її становлення було впроваджено чималу кількість експериментів у сфері правового регулювання господарської діяльності. До таких масштабних експериментів слід віднести: запровадження спеціальних режимів господарювання в спеціальних (вільних) економічних зонах та територіях пріоритетного розвитку, визначення такої організаційно форми суб'єктів господарювання як промислово-фінансова група, товариство з додатковою відповідальністю, кардинальні зміни законодавства про неплатоспроможність суб'єктів господарювання тощо.

Так, ще у 1992 році було прийнято Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» [16], який на сьогодні втратив чинність. На цих територіях було запроваджено суттєві пільги для суб'єктів господарювання для отримання достатньо швидкого та стабільного позитивного економічного ефекту розвитку окремих територій або галузей народного господарства. Проте, як показує практика, досить сумнівним є проведений експеримент, оскільки співвідношення затрачених зусиль та вихідного результату все ж таки більшою

мірою свідчать про порівняно низьку ефективність діяльності суб'єктів господарювання у СЕЗах. При цьому ефективність правового регулювання відіграє надважливу роль: дає можливість визначити, чи досягнені цілі, які були заплановані законодавцем при прийнятті того чи іншого нормативно-правового акту.

В теорії права термін «ефективність правового регулювання» - це зумовлена його організацією конкретна міра результативності правового регулювання, яка виявляється у певному співвідношенні між очікуваними та фактичними наслідками дії права на суспільні відносини [17, с. 223]. Ефективність правового регулювання діяльності СЕЗ і ТПР може оцінюватися за різними критеріями. Одним з її можливих показників є з'ясування того, чи забезпечують обрані в процесі правової регламентації суспільних відносин конкретні способи регулятивного впливу на поведінку людей (дозволи, заборони, зобов'язання, рекомендації, заохочення тощо) відповідні ним форми реалізації правових норм (використання, виконання, дотримання).

Однак, слід наголосити, що відносно невдалий досвід запровадження спеціальних режимів господарювання в СЕЗ та ТПР є тільки у нас. Подібна ситуація склалась і в сусідній Польщі. СЕЗ Польщі стали одним із основних предметів переговорів по вступу цієї країни в ЄС. Комісія ЄС була незадоволена кількістю польських зон, схемою податкових пільг, довготривалим характером пільг; пільговим режимом автомобілебудування, текстильної промисловості, металургії, суднобудування. Після тривалих переговорів з ЄС польський парламент змінив принципи пільгового оподаткування, в результаті чого розмір пільг був зменшений та залежить від обсягу інвестицій. Наприклад, ля підприємств автомобілебудівної промисловості

максимальний розмір державної і муніципальної підтримки встановлений у розмірі 30% від тих інвестицій, які будуть здійснені в СЕЗ. Пільги для малих та середніх підприємств збережені на 20 років. Якби зміни не були внесені в польське законодавство, то з моменту вступу Польщі в ЄС, автоматично вступили би норми ЄС, які передбачають більш жорсткіші обмеження по наданню державної та муніципальної допомоги господарюючим суб'єктам СЕЗ. Подібний сценарій призведе до поступового, але неминучого нівелювання, а потім повному скасуванню регіональних пільг і преференцій, які перешкоджають нормальному розвитку конкуренції. В ході переговорів з ЄС визнана необхідність достатньо тривалого періоду адаптації, який дозволив би відносно безболісно відмовитись від використання інструментарію СЕЗ [18, с. 290].

Важливим напрямом розвитку економічної системи будь-якої держави світу є активізація інвестиційного сектору. Виключно така форма як спеціальні режими господарювання «запускають» передумови для створення особливого середовища для розвитку окремих територій, а також фактично є засобом державної інвестиційної політики.

Пріоритетними завданнями впровадження спеціального режиму господарювання є проведення певних «реанімаційних» дій у депресивних територіях і галузях економіки, формування регіональних «точок економічного зростання» та «точок економічного прориву» у визначених галузях тощо. Так, у статті 1 Закону України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» [16] задекларовано мету створення спеціальних (вільних) економічних зон: залучення іноземних інвестицій та сприяння їм,

активізація спільно з іноземними інвесторами підприємницької діяльності для нарощування експорту товарів і послуг, поставок на внутрішній ринок високоякісної продукції та послуг, залучення і впровадження нових технологій, ринкових методів господарювання, розвитку інфраструктури ринку, поліпшення використання природних і трудових ресурсів, прискорення соціально-економічного розвитку України.

Як справедливо зазначає Р. П. Бойчук, запровадження в Україні спеціальних режимів господарювання у вигляді спеціальних (вільних) економічних зон, територій пріоритетного розвитку, технопарків сприяло стимулюванню інвестиційної діяльності. Проте науковець справедливо наголошує, що ті результати, які оприлюднено після певного часу функціонування СЕЗ або ТПР, були нижчими від тих, що заплановано у прогнозі здійснення господарської діяльності в межах цих режимів. Також слід наголосити, що деякі з цих зон або територій так і не почали працювати взагалі. Проте навіть ті СЕЗ та ТПР, які працювали продуктивно, в Україні переважно спеціалізувались підтримці підприємств минулих технологічних укладів, акцентуації на видобуванні та використанні природних ресурсів, спекулюванні людськими ресурсами тощо. Також визначено, що у той період був досить значний рівень зловживань пільговими режимами спеціальних територій для безмитного ввезення на територію України імпортової продукції споживчого призначення. Це спровокувало прийняття у березні 2005 р. рішення про скасування всього комплексу податкових пільг, наданих у СЕЗ і ТПР України.

Необхідно відзначити, що з початку 2000-х років не було зареєстровано нових інвестиційних проектів в Україні, при цьому частково припинилась 3 того часу на цих

територіях не зареєстровано жодного нового інвестиційного проекту, а у СЕЗ «Порт Крим», СЕЗ «Миколаїв», на ТПР у Чернігівській та Сумській областях реалізація інвестиційних проектів припинилася. До того ж, приблизно втричі скоротилась кількість суб'єктів господарювання (з 543 станом на 01.01.2005 р. до 160 станом на 01.01.2012 р.) та кількість інвестиційних проектів (з 600 станом на 01.01.2005 р. до 164 станом на 01.01.2011 р.). Головною причиною цих тенденцій стала нестабільність законодавства щодо спеціальних режимів господарювання, передусім у частині надання суб'єктам господарювання та інвесторам визначених форм державної допомоги і державних гарантій, яка була викликана відсутністю системного бачення ролі спеціального режиму господарювання як економічного інструментарію прискорення розвитку економічного розвитку регіонів, галузей і країни у цілому. Фінансово-економічна криза прискорила негативні тенденції, а вжиті заходи щодо подолання її наслідків та стимулювання інвестицій не торкнулися згаданих форм спеціального режиму господарювання [19, с. 67-68].

Можна зробити висновки, що наразі немає цілісної системи економіко-правових засобів стимулювання інвестиційної діяльності для суб'єктів господарювання в СЕЗ та ТПР, а правове регулювання діяльності технопарків та наукових парків абсолютно не здатне забезпечити інноваційну активність суб'єктів господарювання на високому або хоча б середньому рівні. Якщо не буде внесено відповідних змін до законодавства, то такі форми господарювання будуть функціонувати лише на папері, а відповідно і позитивних змін у підвищенні рівня інвестицій в економіку держави також чекати не слід. Прикрим фактом є нерозважливість при застосування спеціальних режимів господарювання є

негативні результати їхньої діяльності на відміну від багатьох держав світу. Цим інструментом Українська держава скористалась не змогла Чинна практика застосування цих форм спеціального режиму господарювання в Україні фактично дискредитує ідею їх використання як інструменту [20].

Також досить довгими та не завжди вдалим були (і власне продовжуються) експерименти з визначенням механізму правового регулювання неплатоспроможності суб'єктів господарювання. Передусім, законодавець ніяк не міг визначитись із термінологією (і відповідно спрямованістю законодавчого забезпечення відносин неплатоспроможності): від назви «банкрутство» і до назви «відновлення платоспроможності» у самій назві законів.

Так, першим законодавчим актом незалежної України у цій сфері став Закон України «Про банкрутство», прийнятий 14 травня 1992 року [21], що мав чітко прокредиторський характер, однак, на жаль, не містив ефективних механізмів, які б на практиці могли б привести до позитивних і бажаних результатів. Наприклад, відповідно до згаданого Закону були відсутні засоби збереження майна боржника, зокрема, мораторій ввели лише з часом, а замість арбітражного керуючого залучали представників обслуговуючого банку, що не могло забезпечити незалежне та професійне надання послуг у справі про банкрутство.

Звісно, що у такому вигляді цей нормативно-правовий акт ніяк не сприяв розвитку господарських відносин і тому вже з 1 січня 2000 року цей Закон було викладено в новій редакції та під новою назвою «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [22], яка почала діяти. На противагу попередній редакції Закону про банкрутство його нова

редакція, на наш погляд, дозволяє характеризувати його проборжниківським.

Варто зауважити, що жодна з вищезазначених редакцій Закону не забезпечила як ефективного початку, так і ефективного закінчення процедури банкрутства для кредиторів та боржників, що підтверджується дослідженнями та оцінками Світового Банку «Ведення бізнесу» («Doing Business») за низку років. Так, станом на 2018 за показником «Врегулювання неплатоспроможності» Україна серед 190 держав посідає 149 місце, хоча у загальному рейтингу займала 76 місце [23]. Аналіз певних показників у порівнянні з іншими державами у процедурі банкрутства, як-то: тривалості, вартості та ефективності процедури банкрутства дозволяє зрозуміти оптимальність закладених у законодавстві норм. Зокрема, відповідно до статистики за 2016-2020 роки тривалість процедури банкрутства в Україні складає близько 2 років і 9 місяців, вартість в середньому 40,5% від вартості майна боржника, не кращі й показники ефективності, де на кожен заборгований долар стягують лише 9,3 центи [24].

Різкі зміни законодавцем підходів у регулювання відносин неплатоспроможності призвели до невиконання своїх зобов'язань боржниками, незахищеності прав кредиторів, що у свою чергу зумовило суттєве погіршення умов ведення бізнесу в Україні, що негативно вплинуло також і на інвестиційну привабливість нашої держави для іноземних інвесторів.

Виникла нагальна необхідність знову змінювати підходи в регулювання відносин неплатоспроможності і цього разу з акцентом на баланс інтересів кредиторів та боржників. І у 2018 році було прийнято Кодекс України з процедур банкрутства [25]. При прийнятті цього кодексу було проведено серйозну роботу: відбулась тісна співпраця науковців –

фахівців з різних сфер, заслухані думки та позиції представників бізнесу тощо. Акцент у Кодексі зроблено саме на відновленні платоспроможності, оскільки в тій чи іншій мірі цей документ балансує інтереси учасників правовідносин, в тому числі й за допомогою нововведених інструментів відновлення платоспроможності боржника.

Висновки. На сучасному етапі функціонування господарського законодавства перед законодавцем стоїть як пріоритетна мета впорядкування господарсько-правових відносин задля ефективного забезпечення реалізації прав та свобод суб'єктів господарювання, публічно-правових засад задоволення потреб суспільства. Для формування в країні продуктивної економіки необхідно вжити сучасні правові засоби, прогресивні методи й форми регулювання, реалізації та реформування господарських процесів. Із цією метою і діє господарське законодавство, яке регулює господарські відносини. Адаптація національного законодавства до світових стандартів, зокрема до вимог Європейського Союзу та Світової організації торгівлі, істотно полегшується в тому разі, коли внутрішнє законодавство країн-кандидатів і дійсних членів таких міжнародних утворень уже досягло певного ступеня систематизованості й узгодженості.

Сьогодні перед науковцями та законодавцем поставлено непросте завдання: розробити правовий механізм відновлення економіки нашої держави у повоєнний період. Звісно ж основний акцент буде робитись саме на господарському законодавстві і розробляти його потрібно вже сьогодні, під час війни.

Основною метою Української держави особливо в період війни є захист європейських цінностей і звісно ж ми будемо продовжувати процес інтеграції у світову економіку. Проте тут є суттєві ризики для

економічної безпеки нашої держави. Звісно, що на початкових етапах відновлення з руїн повоєнної економіки неможливо буде обійтись без зовнішніх ресурсів. Проте важливо водночас захищати свої економічні інтереси, щоб не втратити державу в економічному плані.

Як слушно зауважує Р. П. Бойчук, захист національних економічних інтересів, безперечно, повинен бути і в ефективному регулюванні іноземного інвестування в національну економіку. У сучасному світі регулювання припливу іноземного капіталу, яке ґрунтується на розмежуванні юридичних осіб на «національних» і «іноземних», здійснюється, за невеликим винятком, практично усіма державами, хоча і різною мірою.

Практика застосування обмежувальних заходів до іноземного капіталу не суперечить міжнародному праву, більше того, вона знаходить відображення у великому числі міжнародних двосторонніх угод про заохочення і захист іноземних інвестицій. У регулюванні допуску іноземних інвестицій, на наш погляд, державі повинні допомогти критерії, за допомогою яких встановлюється правовий режим діяльності іноземного юридичної особи. Використовуваного нині в Україні при визначенні поняття "іноземний інвестор" критерію інкорпорації недостатньо для цілей визначення правового режиму діяльності іноземної юридичної особи. Так, особа може бути зареєстрована в Україні і на цій підставі вважатися українською юридичною особою, користуючись правовим режимом, що надаються національним інвесторам, попри те, що 100% частками в його статутному капіталі можуть володіти іноземні фізичні і юридичні особи, що здійснюють контроль над цим підприємством. Таким чином, при вирішенні питання про вибір правового режиму діяльності іноземна особа, що не бажає здійснювати підприємницьку

діяльність на підставі режиму, що надається іноземним особам, має можливість створити на території відповідної держави юридичну особу, яка має статус національної компанії і, користуючись перевагою режиму, що надається в цьому випадку, отримати доступ до інвестиційних ресурсів, відкритих виключно для національних компаній [19, 69].

Оновлення господарського законодавства слід здійснювати не шляхом нарощування та розпорошення його норм, що не дасть змоги ефективно здійснювати економічну політику, а в напрямі його кодифікації, що передбачає, зокрема, зменшення в ньому кількості бланкетних норм та одночасне доповнення нормами прямої дії та відсиланнями на конкретні закони.

Варто зауважити, що до базових перспективних напрямків модернізації господарського законодавства слід віднести такі: приведення у відповідність до норм європейського законодавства у сфері господарської діяльності, запровадження механізму правового регулювання стратегічних галузей економіки в особливий період, усунення множинності та дублювання норм господарського законодавства в різних нормативно-правових актах, усунення колізійності норм господарського законодавства тощо.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Одним з найбільш актуальних і невирішених питань у сфері ведення бізнесу в особливих умовах є визначення та реалізація ефективних стратегій управління в умовах невизначеності та ризику. У зв'язку зі зростаючою складністю сучасного бізнесу, бізнес-структури стикаються з комплексними викликами, які потребують системних рішень. Зміни в технологічному ландшафті та безперервна розробка нових інновацій створюють

прогалини у здатності бізнесу адаптуватися до швидких змін у сучасному бізнес-середовищі. Невизначеність щодо прийняття та впровадження технологічних рішень може призвести до втрати конкурентоспроможності та недосягнення стратегічних цілей.

Основними викликами для господарської діяльності під час пандемії – є жорсткі обмеження для ведення бізнесу. В умовах дії правового режиму воєнного стану – найбільшим викликом є постійна загроза як життю, так і здоров'ю працівників підприємств, установ та організацій, а також їхньому майну. Ця загроза є постійною, яким чином її можна відвернути – сьогодні надскладне питання.

Література:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. Відомості Верховної Ради України офіційне видання від 02.05.2003. № 18. Ст. 144.

2. Замрига А. Проблематика оновлення господарського законодавства в контексті Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 6. С. 60-65.

3. Поєдинок В. В. Основні поняття господарського законодавства в контексті його реформи. Форум права. 2016. № 3. С. 209-212.

4. Погребняк С. П. Колізії у законодавстві України та шляхи їх переборення: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. Х., 2001. 19 с.

5. Щербина Є. М. Модернізація господарського законодавства / Є. М. Щербина, Н. Ю. Топчій. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2016. Вип. 5. С. 180-185.

6. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40-44. Ст. 356.

7. Правила обчислення термінів доставки вантажів: затв. Наказ Міністерства транспорту України 21.11.2000 № 644. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0865-00#Text> (дата звернення: 15.04.2024).

8. Резнікова В. В., Щербина В. С. Сучасний стан правового регулювання господарської діяльності. URL: <https://coordynata.com.ua/sucasnij-stan-pravovogo-reguluvanna-gospodarskoi-dialnosti> (дата звернення: 15.04.2024).

9. Гриценко О.А. Цифрова економіка: сучасні виклики для економістів та правознавців. Економічна теорія та право. 2018. № 2(33). С. 79-99.

10. Питання Міністерства цифрової трансформації : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.09.2019 № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0percentageBF> (дата звернення: 15.04.2024).

11. Вінник О.М. Господарські відносини в умовах цифровізації та їх правове регулювання. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 5. С. 56-62.

12. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12> (дата звернення: 15.04.2024).

13. Про авторське право та суміжні права : Закон України від 23 грудня 1993 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 15.04.2024).

14. Качур А. В. Могилко Д. М. ТНК та їх роль у сучасних міжнародних економічних відносинах. Економіка і суспільство. 2018. Випуск №19. С.55-62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-9>.

15. Воскобоева О. В., Ромащенко О. С. Транснаціональні корпорації в умовах глобалізації економіки України. *Бізнес Інформ*. 2021. №1. С. 21-27. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-1-21-27>

16. Закон України „Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон” від 13.10.1992 № 2673-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-12#Text> (дата звернення: 15.04.2024).

17. Загальна теорія держави і права: підр. для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М.В.Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М.В.Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад.

АПРн України О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.

18. Разбейко Н. В. Оптимізація правового режиму діяльності СЕЗ і ТПП. *Вісник Донецького національного університету. Серія В. Економіка і право*. 2011. №2. С. 288-296.

19. Бойчук Р.П. Деякі проблеми модернізації інвестиційного законодавства України на сучасному етапі. *Закон*. 2009. № 4. С. 62-70.

20. Перелік показників щодо визначення ефективності функціонування спеціальних (вільних) економічних зон і територій із спеціальним режимом інвестиційної діяльності: Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції, Міністерства фінансів України, Міністерства аграрної політики України, Міністерства промислової політики України, Міністерства транспорту та зв'язку України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0217-05> (дата звернення: 15.04.2024).

21. Закон України «Про банкрутство» від 14 травня 1992 року № 2343-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/ed19920514#Text> (дата звернення: 15.04.2024).

22. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»: Закон України від 30.06.1999 р. № 784-ХІV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12#Text> (дата звернення: 15.04.2024).

23. Doing Business in Ukraine URL: https://archive.doingbusiness.org/en/data/exploreconomies/ukraine#DB_ri (дата звернення: 15.04.2024).

24. Economy Profile of Ukraine Doing Business 2020 Indicators. URL: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf> (дата звернення: 15.04.2024).

25. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення: 15.04.2024).

References:

1. Hospodars'kyu kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 № 436-IV. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy ofitsiynе vydannya vid 02.05.2003. № 18. St. 144.

2. Zamryha A. Problematyka onovlennya hospodars'koho zakonodavstva v konteksti Uhody pro asotsiatsiyu mizh Ukrainoyu ta YES. *Pidpryyemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. 2016. № 6. S. 60-65.

3. Poyedynok V. V. Osnovni ponyattya hospodars'koho zakonodavstva v konteksti yoho reformy. *Forum prava*. 2016. № 3. S. 209-212.

4. Pohrebnyak S. P. Koliziyi u zakonodavstvi Ukrainy ta shlyakhy yikh pereborennya: Avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.01; Nats. yuryd. akad. Ukrainy im. YA.Mudroho. KH., 2001. 19 s.

5. Shcherbyna YE. M. Modernizatsiya hospodars'koho zakonodavstva / YE. M. Shcherbyna, N. YU. Topchiy. Aktual'ni problemy vitchyznyanoyi yurysprudentsiyi. 2016. Vyp. 5. S. 180-185.

6. Tsyvil'nyy kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 16 sichnya 2003 r. № 435-IV. Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy. 2003. №№ 40-44. St. 356.

7. Pravyla obchyslennya terminiv dostavky vantazhiv: zatv. Nakaz Ministerstva transportu Ukrainy 21.11.2000 № 644. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0865-00#Text> (дата звернення: 15.04.2024).

8. Ryezniukova V. V., Shcherbyna V. S. Suchasnyy stan pravovoho rehulyuvannya hospodars'koyi diyal'nosti. URL: <https://coordynata.com.ua/suchasnij-stan-pravovogo-reguluvanna-gospodarskoi-dialnosti> (дата звернення: 15.04.2024).

9. Hrytsenko O.A. Tsyfrova ekonomika: suchasni vyklyky dlya ekonomistiv ta pravoznavtsiv. *Ekonomichna teoriya ta pravo*. 2018. № 2(33). S. 79-99.

10. Pytannya Ministerstva tsyfrovoyi transformatsiyi : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18.09.2019 № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0percentageBF> (дата звернення: 15.04.2024).

11. Vinnyk O.M. Hospodars'ki vidnosyny v umovakh tsyfrovizatsiyi ta yikh pravove

rehulyuvannya. Pidpryemnytstvo, hospodarstvo i pravo. 2020. № 5. S. 56–62.

12. Pro zakhyst prav spozhyvachiv : Zakon Ukrainy vid 12.05.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12> (data zvernennya: 15.04.2024).

13. Pro avtors'ke pravo ta sumizhni prava : Zakon Ukrainy vid 23 hrudnya 1993 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (data zvernennya: 15.04.2024).

14. Kachur A. V. Mohylko D. M. TNK ta yikh rol' u suchasnykh mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosynakh. Ekonomika i suspil'stvo. 2018. Vypusk №19. S.55-62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-9>.

15. Voskoboyeva O. V., Romashchenko O. S. Transnatsional'ni korporatsiyi v umovakh hlobalizatsiyi ekonomiky Ukrainy. Biznes Inform. 2021. №1. C. 21-27. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-1-21-27>.

16. Zakon Ukrainy „Pro zahal'ni zasady stvorennya i funktsionuvannya spetsial'nykh (vil'nykh) ekonomichnykh zon” vid 13.10.1992 № 2673-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-12#Text> (data zvernennya: 15.04.2024).

17. Zahal'na teoriya derzhavy i prava: pidr.dlya studentiv yurydychnykh vyshchykh navchal'nykh zakladiv / M.V.Tsvik, O.V. Petryshyn, L.V. Avramenko ta in.; Za red. d-ra yuryd. nauk, prof., akad. APrN Ukrainy M.V.Tsvika, d-ra yuryd. nauk, prof., akad. APrN Ukrainy O. V. Petryshyna. Kharkiv: Pravo, 2009. 584 s.

18. Razbeyko N. V. Optyimizatsiya pravovoho rezhymu diyal'nosti SEZ i TPR. Visnyk Donets'kohoho natsional'noho universytetu. Seriya V. Ekonomika i pravo. 2011. №2. S. 288-296.

19. Boychuk R.P. Deyaki problemy modernizatsiyi investytsiynoho zakonodavstva Ukrainy na suchasnomu etapi. Zakon. 2009. № 4. S. 62-70.

20. Perelik pokaznykiv shchodo vyznachennya efektyvnosti funktsionuvannya spetsial'nykh (vil'nykh) ekonomichnykh zon i terytoriy iz spetsial'nym rezhymom investytsiynoyi diyal'nosti: Nakaz Ministerstva ekonomiky ta z pytan' yevropeys'koyi intehratsiyi, Ministerstva finansiv Ukrainy, Ministerstva aharmoyi polityky Ukrainy, Ministerstva promyslovoyi polityky Ukrainy,

Ministerstva transportu ta zvyazku Ukrainy, Derzhavnoyi mytnoyi sluzhby Ukrainy, Derzhavnoyi podatkovoyi administratsiyi Ukrainy. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0217-05> (data zvernennya: 15.04.2024).

21. Zakon Ukrainy «Pro bankrut'stvo» vid 14 travnya 1992 roku № 2343-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/ed19920514#Text> (data zvernennya: 15.04.2024).

22. Zakon Ukrainy «Pro vidnovlennya platospromozhnosti borzhnyka abo vyznannya yoho bankrutom»: Zakon Ukrainy vid 30.06.1999 r. № 784-KHIV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12#Text> (data zvernennya: 15.04.2024).

23. Doing Business in Ukraine URL: https://archive.doingbusiness.org/en/data/exploreconomies/ukraine#DB_ri (data zvernennya: 15.04.2024).

24. Economy Profile of Ukraine Doing Business 2020 Indicators. URL: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf> (data zvernennya: 15.04.2024).

25. Kodeks Ukrainy z protsedur bankrut'stva: Zakon Ukrainy vid 18 zhovtnya 2018 roku № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (data zvernennya: 15.04.2024).

Sieriebriak S. V. Reforming economic legislation under martial law– Article

The article is devoted to the issues of reforming legislation in the field of legal regulation of economic relations under the conditions of the legal regime of martial law. The author analyzed the main prerequisites for updating economic legislation, as well as various types of challenges and threats to national security in general and to the economic security of the state in particular. The article examines the issue of the mutual existence of the Civil and Economic Codes of Ukraine and possible negative consequences of their simultaneous application. It has been proven that the aggravation of the long-standing debate between representatives of civil and economic law occurred in connection with the ideas of reforming national legislation in the field of economy. In the conditions of a full-scale war on the territory of Ukraine, taking into account the predicted difficult

post-war period of recovery for the economy of our country, the introduction of a special management regime can become one of the powerful "catalysts" for the development of the de-occupied territories and the economy as a whole. The article emphasizes that the majority of economic and legal reforms carried out were of a fragmented nature and did not have a long-term positive impact on economic relations.

The author emphasized the importance of conceptual refinement of the conceptual foundations of economic legislation reform in order to change approaches to the regulation of a whole range of legal relations. The main problems that need to be solved when reforming economic legislation are outlined.

Particular attention is paid to prospects, threats and challenges to the economic security of the state and ways to avoid them. It is proposed to create one's own unique methodology for determining directions

for updating economic legislation in order to promote the fastest possible recovery of the economic system in the post-war period, etc.

Keywords: *reformation; modernization; economic legal relations; special economic regime; martial law.*

Авторська довідка

Серебряк Станіслав Вадимович – доктор юридичних наук, в.о. старшого наукового співробітника сектору проблем реалізації господарського законодавства, Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені Макутова НАН України» м. Київ, ORCID ID 0000-0001-7207-594X

Стаття надійшла до редакції 25 травня 2024р.